

FÉLAGSDÓMUR

Úrskurður mánudaginn 15. apríl 2024.

Mál nr. 12/2023:

Félag tæknifólks hjá Landsvirkjun

(Halldór Kr. Þorsteinsson lögmaður)

gegn

Samtökum atvinnulífsins

f.h. Samorku, samtaka orku- og veitufyrirtækja

vegna Landsvirkjunar

(Oddur Ástráðsson lögmaður)

Úrskurður Félagsdóms

Mál þetta var tekið til úrskurðar 21. mars sl. um frávísunarkröfu stefnda.

Málið úrskurða Ásgerður Ragnarsdóttir, Ásmundur Helgason, Björn L. Bergsson Guðni Á. Haraldsson og Ólafur Eiríksson.

Stefnandi er Félag tæknifólks hjá Landsvirkjun, Háaleitisbraut 68 í Reykjavík.

Stefndi er Samtök atvinnulífsins fyrir hönd Samorku, samtaka orku- og veitufyrirtækja, Borgartúni 35 í Reykjavík, vegna Landsvirkjunar, Katrínartúni 2 í Reykjavík.

Dómkröfur stefnanda

- Stefnandi krefst þess að viðurkennt verði með dómi að hann fari með samningsaðild fyrir A, kt. [...], B, kt. [...], og C, kt. [...], vegna starfa þeirra hjá Landsvirkjun hf.
- Stefnandi krefst þess jafnframt að viðurkennt verði með dómi að „þær aðgerðir forstjóra Landsvirkjunar hf. þann 2. nóvember sl., að tilkynna félagsmönnum stefnanda sem vinna á vinnustaðnum, að atvinnurekandi hyggist hætta að miða kjör við kjarasamning stefnanda, og senda viðauka við ráðningarsamninga sem felli tengingu við kjarasamning stefnanda úr gildi, feli í sér brot gegn 4. gr. laga nr. 80/1938 um stéttarfélag og vinnudeilur.“
- Þá krefst stefnandi málskostnaðar úr hendi stefnda.

Dómkröfur stefnda

- Stefndi krefst þess aðallega að málinu verði vísað frá Félagsdómi en til vara sýknu af kröfum stefnanda.
- Þá krefst stefndi málskostnaðar úr hendi stefnanda.

Málavextir

- 6 Mál þetta verður rakið til ágreinings aðila um hvort stefnandi sé stéttarfélag í skilningi laga nr. 80/1938 um stéttarfélög og vinnudeilur og fari með samningsumboð við gerð kjarasamnings sem lýtur að kjörum tiltekinna starfsmanna Landsvirkjunar hf.
- 7 Stefnandi kveðst vera stéttarfélag verkfræðinga, tæknifræðinga og tölvunarfræðinga sem starfi hjá Landsvirkjun hf. Samkvæmt lögum félagsins frá 24. september 2004 er tilgangur þess meðal annars að vinna að bættum kjörum félagsmanna og koma fram sem samningsaðili um kaup og aðra hagsmunagæslu félagsmanna gagnvart fyrirtækinu. Félagar að stefnanda geta orðið þeir „starfsmenn Landsvirkjunar og dótturfyrirtækja Landsvirkjunar, sem ráðnir eru sem verkfræðingar, tæknifræðingar eða tölvunarfræðingar“ og uppfylla skilyrði til inngöngu í nánar tilgreind stéttarfélög, sbr. 3. grein laga félagsins.
- 8 Stefnandi hefur um árábil gert samninga við Landsvirkjun hf. fyrir hönd félagsmanna sinna sem lúta að kjörum þeirra. Síðast var gerður samningur 18. febrúar 2020 sem bar heitið „Kjarasamningur milli Félags tæknifólks hjá Landsvirkjun og Landsvirkjunar“ og leið gildistími hans undir lok í nóvember 2022. Samkvæmt gögnum málsins sátu fulltrúar málsaðila fundi frá febrúar til maí 2023 og kveðst stefnandi hafa undirbúið efnislega kröfugerð gagnvart Landsvirkjun hf. Aftur á móti hafi fulltrúar fyrirtækisins lýst áhyggjum af óljósri stöðu stefnanda og lagt til að gerðir yrðu persónubundnir samningar við félagsmenn sem byggðu á almennum kjarasamningum. Stefnandi kveðst hafa haldið því til haga á fundum aðila að hann teldi stefnanda ekki eiginlegt stéttarfélag í skilningi laga nr. 80/1938 og að ekki stæði til að gera nýjan samning við félagið.
- 9 Með tölvuskeyti mannaústeymis Landsvirkjunar hf. til starfsmanna 27. febrúar 2023 var vísað til þess að samningur við stefnanda hefði runnið út 1. nóvember 2022 og stæðu yfir viðræður við félagið um breytingar á því fyrirkomulagi sem hefði verið við lýði. Þrátt fyrir að viðræðum væri ekki lokið hefði verið ákveðið að starfsfólk, sem fallið hefði undir samning aðila, fengi sömu launahækkun og samið hefði verið um á almennum markaði með fyrirvara um frekari breytingar eða hækkanir. Nánar var útskýrt að laun viðkomandi starfsmanna myndu hækka með tilteknum hætti afturvirkir frá 1. nóvember 2022. Stefnandi kveður stjórn Landsvirkjunar hf. hafa fundað með þeim starfsmönnum sem um ræðir 2. júní 2023 og hafi þar meðal annars verið kynnt ákvörðun fyrirtækisins um að endurnýja ekki kjarasamning við stefnanda.
- 10 Stefnandi óskaði eftir því að ríkissáttasemjari kæmi að lausn deilu aðila og var boðað til fundar hjá embættinu 30. júní 2023. Í aðdraganda fundarins upplýsti fulltrúi Landsvirkjunar hf. að fyrirtækið teldi málið ekki heyra undir embættið. Efnislegar viðræður fóru ekki fram á fundinum.
- 11 Með tölvuskeyti forstjóra Landsvirkjunar hf. 2. nóvember 2023 var þeim starfsmönnum, sem samningur við stefnanda hafði tekið til, kynnt að ekki væri ætlunin að gera framar samninga um kjör við félagið. Lítið væri svo á að kjarasamningur Verkfræðingafélags Íslands við Samtök atvinnulífsins gildi um störf viðkomandi starfsmanna og markaði lögbundin lágmarkskjör. Berast myndi viðauki við ráðningarsamning til undirritunar þar

sem kjörin yrðu útlistuð og starfsmönnum boðið að tryggja tengingu til framtíðar við almennar launahækkunar á vinnumarkaði. Sama dag mun viðkomandi starfsmönnum hafa borist viðauki þar sem meðal annars kom fram að réttindi og skyldur tækju ekki lengur mið af samningi stefnanda og Landsvirkjunar hf. Þess í stað væru réttindi tryggð í viðaukanum og væri hann hluti af ráðningarsambandi aðila sem væri byggt á kjarasamningi Samtaka atvinnulífsins við stéttarfélag viðkomandi starfsmanns.

- 12 Þeir félagsmenn stefnanda sem tilgreindir eru í kröfugerð hans skrifuðu ekki undir viðaukann. Með bréfi lögmanns stefnanda 17. nóvember 2023 var meðal annars skorað á Landsvirkjun hf. að draga framangreinda tilkynningu til baka. Því var hafnað með bréfi 24. sama mánaðar og vísað til þess að stefnandi væri ekki stéttarfélag sem uppfyllti skilyrði 2. gr. laga nr. 80/1938 og gæti því ekki gert kjarasamning í skilningi laganna.

Málsástæður og lagarök stefnanda

- 13 Stefnandi byggir á því að hann sé stéttarfélag sem geri kjarasamninga fyrir hönd félagsmanna sinna samkvæmt 1. mgr. 5. gr. laga nr. 80/1938. Þeir félagsmenn sem tilgreindir séu í kröfugerð stefnanda eigi skýlausan rétt á að tilheyra honum og beri stefnda að virða félagsaðildina, sbr. meðal annars 74. gr. stjórnarskrárinnar.
- 14 Samkvæmt lögum stefnanda sé markmið félagsins að vinna að bættum kjörum og hagsmunum félagsmanna og komi félagið fram sem samningsaðili um kaup og aðra hagsmunagæslu gagnvart Landsvirkjun hf. Félagar í stefnanda geti orðið þeir starfsmenn Landsvirkjunar og dótturfyrirtækja sem ráðnir séu sem verkfræðingar, tæknifræðingar eða tölvunarfræðingar, og uppfylli skilyrði til inngöngu í almenn félög verkfræðinga, tæknifræðinga eða tölvunarfræðinga. Hafi stéttarfélag verk- og tæknifræðinga nú sameinast undir hatti Verkfræðingafélags Íslands, sem þjónusti einnig Stéttarfélag tölvunarfræðinga, svo og stefnanda samkvæmt sérstökum samningi frá 2004. Þrátt fyrir þjónustusamninginn sé stefnandi sjálfstætt stéttarfélag með eigin stjórn sem geri kjarasamninga fyrir félagsmenn í eigin nafni. Stefnandi uppfylli þannig skilyrði 1. mgr. 5. gr. laga nr. 80/1938 til að teljast stéttarfélag.
- 15 Stefnandi vísar til þess að Landsvirkjun hf. hafi í framkvæmd viðurkennt stefnanda sem stéttarfélag í skilningi laga nr. 80/1938 og réttan viðsemjanda um kjör félagsmanna á vinnustaðnum, enda hafi fyrirtækið gert kjarasamninga við stefnanda um árabil. Stefndi geti ekki svipt félagsmenn réttindum með einhliða tilkynningu um að hann hyggist hætta að miða við eigin kjarasamning við stefnanda og líti svo á að kjarasamningur annars stéttarfélags við Samtök atvinnulífsins eigi þess í stað að gilda um kjör starfsmanna. Með aðgerðum stefnda 2. nóvember 2023 hafi verið brotið gegn samningsfrelsi félagsmanna stefnanda og reynt að þvinga þá til þátttöku í stéttarfélagi sem þeir tilheyri ekki, en það sé í andstöðu við 2. mgr. 74. gr. stjórnarskrárinnar. Þá hafi stefndi brotið gegn 4. gr. laga nr. 80/1938 með tilkynningu til félagsmanna stefnanda um að réttindi og skyldur þeirra taki ekki lengur mið af kjarasamningi stefnanda og boði um nýja ráðningarsamninga. Með þessu hafi forstjóri stefnda gert tilraun til að hafa áhrif á afstöðu félagsmanna og afskipti af uppkominni vinnudeilu.

- 16 Stefnandi telur málið heyra undir Félagsdóm þar sem það varði sammingsfyrirsvar við gerð kjarasamninga sem sé einn af grundvallarþáttum í réttinum til aðildar að stéttarfélagum, sbr. 2. tölulið 1. mgr. 44. gr. laga nr. 80/1938. Því er mótmælt að stefnandi sé ekki stéttarfélag í skilningi laga nr. 80/1938 og að samningar félagsins við stefnda um kaup og kjör félagsmanna á vinnustaðnum séu ekki lögformlegir kjarasamningar í skilningi laganna. Áréttað er að stefnandi hafi um árabil gert kjarasamninga við stefnda og samkvæmt dómaframkvæmd Félagsdóms feli slíkt í sér viðurkenningu sammingsaðila á því að gagnaðili sé stéttarfélag og þar með lögformlegur sammingsaðili.
- 17 Stefnandi bendir á að í lögum nr. 80/1938 sé ekki að finna skilgreiningu á hugtakinu stéttarfélagi. Í athugasemdum með frumvarpi til laganna komi fram að hugtakið sé notað „um félög, sem stofnuð eru í þeim tilgangi að gæta hagsmuna þeirra manna, sem hafa lífsviðurværi sitt af því, að selja vinnu sína gegn ákveðnu kaupgjaldi.“ Félagsdómur hafi túlkað þessi orð með þeim hætti að stéttarfélag sé félög fólks, sem sé í þjónustu annarra og þiggi laun fyrir vinnu sína, og sé gert ráð fyrir að þau séu andstæða atvinnurekenda eða atvinnurekendafélaga.
- 18 Stefnandi telur félagið uppfylla 2. gr. laga nr. 80/1938. Í lögum félagsins sé tilgreint hverjir geti átt aðild að því en félagssvæði sé ekki afmarkað í lögnum. Geti starfsfólk Landsvirkjunar hf. eða dótturfyrirtækja sem uppfylli skilyrði 3. greinar laga stefnanda því óskað eftir inngöngu í félagið, óháð því hvar á landinu það sé búsett eða starfandi. Félagsdómur hafi áður komist að þeirri niðurstöðu að ekki beri að túlka 2. gr. laga nr. 80/1938 með þeim hætti að félög sem taki aðeins til ákveðinna starfsmannaflokka á félagssvæði geti ekki talist vera stéttarfélag í skilningi laganna. Ekki standist að líta svo á að stefnandi sé starfsmannafélag atvinnurekenda eða að hann sé ekki tækur til fyrirsvars sem stéttarfélag félagsmanna sinna.
- 19 Stefnandi sé bær til að tefla fram dómkröfum sem stéttarfélag í skilningi laga nr. 80/1938 og beri því að hafna frávísunarkröfu stefnda. Þá uppfylli kröfugerð og málatilbúnaður stefnanda að öllu leyti d- og e-lið 1. mgr. 80. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála.

Málsástæður og lagarök stefnda

- 20 Stefndi reisir kröfu sína um frávísun málsins á því að stefnandi sé ekki stéttarfélag í skilningi laga nr. 80/1938 og bresti því skilyrði til að geta höfðað mál fyrir Félagsdómi, sbr. 45. gr. laganna. Landsvirkjun hf. sé einkaréttarlegur aðili sem starfi á almennum vinnumarkaði og gildi fyrrgreind lög um réttarstöðu starfsfólks fyrirtækisins.
- 21 Samkvæmt lögum stefnanda geti eingöngu starfsmenn Landsvirkjunar og dótturfyrirtækja, sem ráðnir hafa verið sem verkfræðingar, tæknifræðingar eða tölvunarfræðingar, átt aðild að félaginu. Félagið sé því ekki opið öllum í hlutaðeigandi starfsgrein á félagssvæði sem sé í það minnsta eitt sveitarfélag. Þar sem stefnandi sé ekki eiginlegt stéttarfélag í skilningi 2. gr. laga nr. 80/1938 geti hann ekki farið með lögformlegt sammingsumboð í skilningi 1. mgr. 5. gr. laganna, leitað til ríkissáttasemjara vegna sáttastarfa í vinnudeilum eða gert

kjarasamninga sem marka lögbundin lágmarkskjör. Af sömu ástæðu geti stefnandi ekki átt aðild að málum sem rekin eru fyrir Félagsdómi.

- 22 Með 2. gr. laga nr. 80/1938 hafi verið lögfestar kröfur til stéttarféлага sem komi að gerð kjarasamninga. Með ákvæðinu sé komið í veg fyrir að félög starfsfólks á tilteknum vinnustað teljist til stéttarfélags í skilningi laganna. Það sé hlutverk Félagsdóms að standa vörð um heildarskipulag vinnumarkaðarins og sé fyrrgreindu lagaákvæði ætlað að tryggja að ljóst sé hvaða kjarasamningur gildi um tiltekið starf, afmarkað miðað við starfsgreinar og sveitarfélög. Skipulag heildarsamtaka á vinnumarkaði miðist við að samningssvið tveggja eða fleiri stéttarféлага skarist ekki og sé meginregla 1. gr. laga nr. 55/1980 um starfskjör launafólks og skyldutryggingu lífeyrisréttinda og 7. gr. laga nr. 80/1938, um að tiltekinn kjarasamningur um tiltekið starf á tilteknum stað marki lögbundin lágmarkskjör, reist á þessu grundvallarsjónarmiði. Í samræmi við þetta marki kjarasamningur Verkfræðingafélags Íslands við Samtök atvinnulífsins lágmarkskjör verkfræðinga og annarra þeirra sem aðild geta átt að því stéttarfélagi á almennum vinnumarkaði. Sá kjarasamningur gildi af sömu ástæðum um störf verkfræðinga sem starfa hjá Landsvirkjun, enda hafi lögformlegt stéttarfélag ekki gert sérkjarasamning sem eigi sérstaklega við um vinnustaðinn.
- 23 Stefndi telur einnig kröfugerð stefnanda óskýra og samhengi málsástæðna við kröfur hans óljóst. Sé málið því vanreifað, sbr. d- og e-lið 1. mgr. 80 gr. laga nr. 91/1991, sbr. 69. gr. laga nr. 80/1938, og geti það leitt til frávísunar málsins frá Félagsdómi.

Niðurstaða

- 24 Dómkröfur stefnanda lúta annars vegar að viðurkenningu á því að hann fari með samningsaðild fyrir tilgreinda félagsmenn sem starfa hjá Landsvirkjun hf. og hins vegar að viðurkenningu á því að tilteknaðgerðir forstjóra fyrirtækisins hafi brotið gegn 4. gr. laga nr. 80/1938. Að þessu virtu fellur úrlausn um ágreining aðila undir valdsvið Félagsdóms, sbr. 1. og 2. tölulið 1. mgr. 44. gr. laga nr. 80/1938.
- 25 Af málatilbúnaði aðila er ljóst að þá greinir einkum á um hvort stefnandi sé stéttarfélag í skilningi 2. gr. laga nr. 80/1938 og lögformlegur samningsaðili um kaup og kjör meðlima sinna samkvæmt 5. gr. sömu laga. Hafa aðilar fært fram efnisleg rök til stuðnings afstöðu sinni og vísað til dómaframkvæmdar sem þeir telja styðja málatilbúnað sinn. Svo sem rakið hefur verið er frávísunarkrafa stefnda reist á því að stefnandi sé ekki bær til að höfða mál þetta þar sem hann sé ekki stéttarfélag. Þá er krafa stefnda um sýknu af fyrri dómkröfu stefnanda reist á því að stefnandi geti af sömu ástæðu ekki farið með lögformlegt samningsumboð. Falla röksemdir að baki kröfum stefnda um frávísun og sýknu að þessu leyti saman.
- 26 Við munnlegan málflutning útskýrði lögmaður stefnda að krafa um frávísun málsins væri reist á því að samkvæmt 45. gr. laga nr. 80/1938 gætu eingöngu sambönd stéttarféлага eða stéttarfélög, sem uppfylltu skilyrði 2. gr. laganna, átt aðild að málum fyrir Félagsdómi. Skilja verður málatilbúnað stefnda með þeim hætti að hann telji stefnanda í reynd skorta hæfi til að eiga aðild að dómsmáli fyrir Félagsdómi og beri því að vísa málinu frá dómi.

- 27 Í lögum nr. 80/1938 er ekki að finna sérreglur um aðildarhæfi og verður eftir því sem við á litið til ákvæða laga nr. 91/1991, sbr. 69. gr. laga nr. 80/1938 og til hliðsjónar dóm Félagsdóms 10. mars 2016 í máli nr. 25/2015. Áður hefur verið rakið að stefnandi hafi með höndum skipulagða starfsemi í ákveðnum tilgangi og gilda sérstakar reglur um félagið. Verður því lagt til grundvallar að stefnandi njóti aðildarhæfis samkvæmt 1. mgr. 16. gr. laga nr. 91/1991.
- 28 Í 45. gr. laga nr. 80/1938 er mælt fyrir um málsóknarumboðsreglur fyrir Félagsdómi. Fram kemur í 1. mgr. að sambönd verkalýðsfélaga og atvinnurekendafélaga reki fyrir hönd meðlima sinna mál fyrir Félagsdómi, félög sem ekki séu meðlimir sambandanna reki sjálf mál sín og meðlima sinna, og að ófélagsbundnir aðilar reki mál sín sjálfir. Í 2. mgr. er vikið að heimild aðila til að höfða mál sjálfur, að ákveðnum skilyrðum uppfylltum, hafi samband eða félag neitað að höfða mál fyrir meðlim sinn. Einn helsti tilgangur reglnanna er að tryggja að samband eða félag sem fer með mál samkvæmt málsóknarumboði sé bundið af dómi Félagsdóms, sbr. til hliðsjónar dóm Hæstaréttar 31. maí 2013 í máli nr. 342/2013 þar sem vísað var til þess að reglunum væri ætlað að tryggja að dómur Félagsdóms hefðu bindandi gildi, þar á meðal fyrir aðildarsamtök vinnumarkaðarins. Ákvæði 45. gr. hefur samkvæmt þessu að geyma sérstakar reglur um málsóknarumboð en ekki um aðildarhæfi.
- 29 Aðilar deila ekki um hvort fylgt hafi verið reglum laga nr. 80/1938 um málsóknarumboð og verður málinu ekki vísað frá dómi vegna skorts á slíku. Svo sem rakið hefur verið lýtur ágreiningur aðila fyrst og fremst að túlkun á 2. og 5. gr. laga nr. 80/1938 og hvort stefnandi uppfylli þau skilyrði sem gerð eru til stéttarféлага. Telja verður að skýring á lagaákvæðunum, eftir atvikum með hliðsjón af dómaframkvæmd, falli undir efnishlið málsins og geta fyrrgreindar röksemdir stefnda ekki leitt til frávísunar málsins. Þá verður ekki séð að slíkir annmarkar séu á kröfugerð stefnanda eða málalíbúnaði að vísa beri málinu frá dómi, sbr. 1. mgr. 80. gr. laga nr. 91/1991, sbr. 69. gr. laga nr. 80/1938.
- 30 Samkvæmt því sem rakið hefur verið verður frávísunarkröfu stefnda hafnað. Rétt þykir að ákvörðun málskostnaðar vegna þessa þáttar málsins bíði efnisdóms.

Úrskurðarorð:

Frávísunarkröfu stefnda, Samtaka atvinnulífsins fyrir hönd Samorku, samtaka orku- og veitufyrirtækja, vegna Landsvirkjunar, er hafnað.

Ákvörðun málskostnaðar bíður efnisdóms.